

SATT I FANGELEIR: Ingrid Bjerkås ble erklært psykisk syk og plassert i en fangeleir på Grini etter å ha skrevet to kritiske brev til Quisling. Her er hun avbildet i sitt hjem i 1961, tre dager før hun ble ordinert til prest. Arkivfoto: SCANPIX

Stemplet «jøssingismus psykopatica» av nazistene

Se mer enn 5 000 dokumenter fra krigstiden i et nytt nettarkiv.

LEIF STANG

lst@dagbladet.no

UNIKT MATERIALET: Historiker og underdirektør Øyvind Ødegaard i Riksarkivet viser brevet nazilegen Hans Eng skrev om Ingrid Bjerkås under 2. verdenskrig etter at Bjerkås hadde skrevet to brev til Vidkun Quisling for å be ham om å legge ned NS. Foto: SCANPIX

(Dagbladet): NS-regimet møtte sterk motstand fra mange hold under andre verdenskrig.

Det viser dokumenter som [Riksarkivet](#) nå viser fram for første gang i en spesialutstilling på nett i forbindelse med

Det helt spesielle samlingen inneholder mer enn 5 000 dokumenter fra andre verdenskrig som aldri tidligere har vært offentliggjort.

Unikt innblikk

Det er private notater og brev, offentlige dokumenter, referat fra avhør og til og med matoppskrifter fra rasjoningstiden.

Dokumentene stammer fra flere ulike kilder og har for anledningen blitt skannet inn og digitalisert.

Etter bortfallet av en spesiell klausul, er all denne dokumentasjonen nå tilgjengelig for alle på nett.

Det gir et unikt innblikk i tidligere ukjente sider av norsk krigshistorie.

Avslørende

I [fire dokumenter](#) får vi historien om Ingrid Berkås fra Bærum.

I 1942 forfattet den 39 år gamle tobarnsmoren et brev til Vidkun Quisling med beskjed om at han måtte trekke seg mens det ennå var tid, og sørge for oppløsning av NS.

«Hvordan våger De Herr Quisling å forlokke og forføre nordmenn til å bli landsforredere, kongesvikere og forbrytere mot sitt eget folk, til

FANT EN MAPPE I FJÆRA: En ung mann fant en mappe med tyske dokumenter som stammer fra Blücher.

skjensel for hele verden og til usselhet blant sine egne?»

I første omgang fikk hun ikke svar, men hun ga seg ikke og sendte et nytt brev med det samme budskapet.

Da kom svaret, som avslører de norske nazistenes håndtering av opposisjonelle.

Arrestert

Ingrid Bjerkås' mentale tilstand ble kartlagt.

NS-legen Hans Eng utarbeidet en psykiatrisk rapport der hun ble karakterisert som «jøssingismus psykopatica».

Etter et nytt klagebrev i 1943, denne gangen til reichskommissar Terboven, ble hun arrestert og transportert til fangeleiren på Grini.

Ingrid Bjerkås ble senere kjent som den første kvinnelige presten i Den norske kirke, utnevnt i 1961.

Hun døde 30. november 1980.

Enorm arkiv

Det var Bjerkås datter, Uni Jacobsen, som overleverte dokumentene til Riksarkivet i 2004.

- Bjerkås-historien er veldig interessant. Hun ga selv ut en selvbiografi som fikk navnet «Mitt kall» i 1966, men den er nok ikke lest av mange nordmenn, sier underdirektør Øyvind Ødegaard i Riksarkivet til Dagbladet.

Bare Bjerkås-arkivet utgjør omlag 1,4 hyllemeter og 10 000 sider, blant annet alle hennes prekner som prest.

EKSPLOSJONEN I GRENSEN 17: 8. juni 1944 sprengte motstandsbevegelsen et NS-kontor i Oslo sentrum. Meningen var å ødelegge registreringsmaskinene som skulle benyttes til å holde styr på norske ungdommer som skulle innkalles til krigstjeneste.

- Blant de mange boksene er det spesielt to bokser som inneholder forskjellig korrespondanse. Det var der vi fant brevene hun sendte til Quisling, sier Ødegaard.

Fangeleir

Et annet unikt dokument i denne nettsamlingen er en [minnebok fra Grini](#).

Det er anslått at bortimot [40 000 nordmenn](#) ble arrestert av tyskerne eller NS under okkupasjonen.

Norske politiske fanger havnet i leire eller fengsler i ulike deler av landet under varierende forhold.

Fengslene var drevet av tyske eller norske instanser.

Grini fangeleir var den største leiren i Norge.

Her var til sammen 19 247 fanger registrert. På det meste satt 5 400 fanger her.

De fleste var av norsk opprinnelse, men også andre nasjonaliteter var representert.

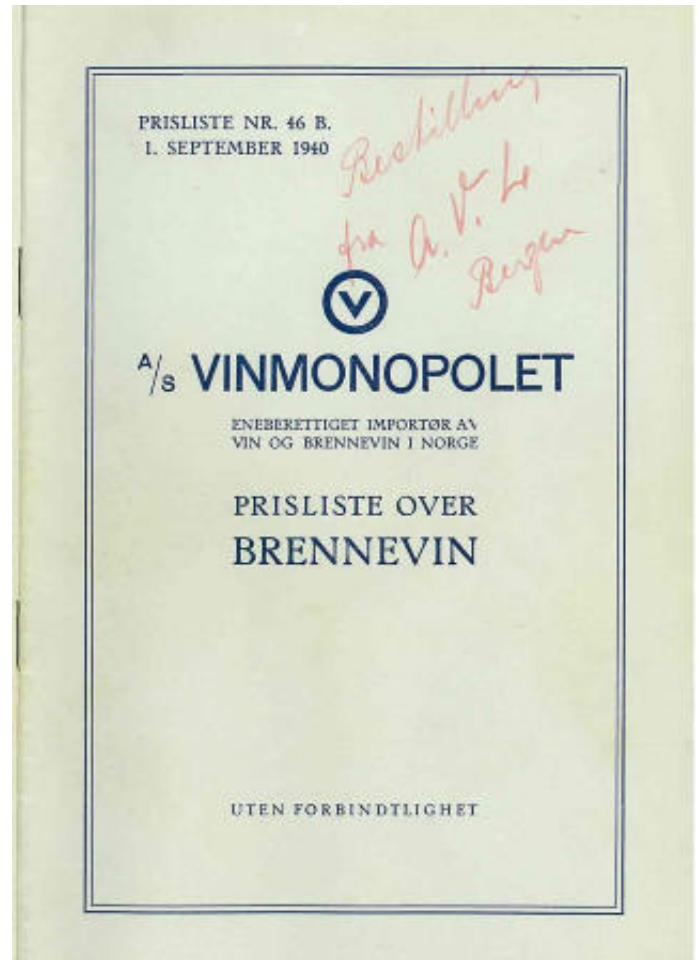
Lagde minnebok

Magne Molvig satt på Grini fra høsten 1941. I løpet av oppholdet samlet han nedtegnelser fra sine medfanger i en minnebok.

Dikt, epistler, sanger, tegninger og hjertesukk fra Molvigs fangekamerater gir et lite innblikk i hvilke tanker og drømmer som preget livet til fangene på Grini.

Samtidig får vi inntrykk av et miljø som på tross av sult og utrygghet var kjennetegnet av samhold, humor og god tone.

Blant de som har skrevet i minneboken finner vi blant annet Arnulf Øverland, Johan Borgen, Francis Bull og Didrik Arup Seip.

TROSSET RASJONERINGEN: Det ble innført strenge rasjoneringskrav i Norge under krigen. De gjaldt ikke okkupasjonsmakten. Denne prislisten fra Vinmonopolet i 1940 viser tyskernes bestilling på 50 000 liter vin og brennevin.

Sprit og tobakk

Andre dokumenter i det ferske nettarkivet beskriver [kampen om luksusmat](#), sprit og tobakk, men også [nye matoppskrifter](#) og forsøk med revekjøtt som mat.

Sabotasjeaksjoner finnes rikt dokumentert i [Statspolitiets arkiv](#).

Her er både kartotekkort og protokoller over [drøyt 3 500 innsatte fanger på Bredtveit](#) digitalisert.

Alle jøder i Norge måtte registrere seg ved å fylle ut spørreskjemaer.

De 1 419 skjemaene, samt en sak om London-regjeringens behandling av jødesaken, finner du [her](#).

NS hadde friske planer om norske kolonier i Sovjetsamveldet, slik det framkommer av fire mapper fra [Førerens og Ministerpresidentens kanselli](#).

Kringsjåveien 8 Jar 6/9 1941.

Herr Quisling.

Etter å ha hørt talen Deres i radio igår, mener jeg å ha rett og plikt til å henvende meg til Dem på denne måten.

Herr Quisling, De har nå gjort landet vårt så stor skade som kanskje aldri noen enkelt mann før Dem, og enda synes De ikke det er nok, enda vil De fortsette.

Hvis De enda kunne si at De vet Hitler vil vinne krigen, ville det være en formildene omstendighet for handlemåten Deres. Men De kan nettop ikke si dette. De bare tror, antar og håber, og på dette grunnlaget trekker De flere og flere svake nordmenn med Dem på den ulykksalige veien De selv er kommet inn på.

Herr Quisling, jeg sier Dem: Jeg vet at Hitler og Nazityskland ikke vil vinne krigen, at England ikke kan ydmyges, og at vår egen konge, kronprinsfamilie, regjering og våre sjømenn og alle de andre vil komme tilbake til et fritt gjenerobret Norge. Og på dette grunnlaget spør jeg Dem:

Hvordan våger De Herr Quisling å forlokke og forføre nordmenn til å bli landsforredere, kongesvikere og forbrytere mot sitt eget folk, til skjensel for hele verden og til usselhet blant sine egne?

Nei, hvis De virkelig er nordmann herr Quisling, og har de samme kjenslene på bunnen i Dem som hver ekte nordmann, så har De bare én ting å gjøre:

Oppløs partiet Deres, og innrøm overfor Dem selv og verden at den veien De har gått ikke fører oppover- men nedover i ulykken.

Det skal mot til det. Men De brukte selv i talen Deres ordet "Kristendom i praksis", og da vet De vel også at den som gjør det riktige, ikke behøver være redd for noen eller noe, for han har Gud med sig.

Er De nordmann herr Quisling så gjør det riktige, og gjør det snart.

Jeg er en helt alminnelig anonym norsk borger, men for sømmelighets skyld bruker jeg navnet mitt.

Ingrid Bjerås.

Kringsjæviien 8 Jar 9/10 - 41

Herr Quisling.

Det er nå gått over en måned siden jeg sendte Dem originalen av vedlagte brev. Da jeg ennå ikke har sett noe resultat av det, regner jeg med den mulighet at De ikke har fått det, og har derfor skrevet det av på maskin og sender Dem det rekommandert idag.

Sambtidig benytter jeg anledningen til å si Dem, at det ikke er for mors skyld, eller av nysgjerrighet eller på grunn av noe hysterisk innfall jeg har innlatt meg på denne henvendelsen til Dem. Det er fordi jeg ser det som en oppgave å sette alt inn på å arbeide for å få N.S. partiet oppløst, så det norske folk kan stå samlet og enig i denne onde tiden.

Derfor vender jeg meg først til Dem.

Ser De ikke selv at De enda har anledning til å vaske vekk mye av skamflekken De har satt på Norges navn og på Deres eget. Gjør en innsats nå, og vis verden at Quislingene allikevel på bunnen er nordmenn og ikke som idag tyske trelles.

Ingrid Bjerkås

Overlege Leif Melsom.

Fru Ingrid Bjerkås,
Kring sjåveien 8,
Jar st.
Bærum.

Folkedomstolen har under 20. f.m. oppnevnt dr. Tor-
geir Kasa og undertegnede til som sakkyndig å avgi uttalelse
angående Deres mentale tilstand.

I den anledning er det nødvendig at jeg får en
samtale med Dem, og jeg må derfor be Dem om å henvende Dem til
mig en av de nærmeste dager til avtale av tid. Jeg treffes alle
hverdager i telefon nr. 11161 i tiden kl. 9 til 13.

Oslo, den 2. mars 1942

Leif Melsom

Herr politifullmektig Ragnvald Krantz.

Ad fru Ingrid Bjerkås, f. 8.5.1901. Kringsjåveien 8 - Jar.

Før jeg går nærmere inn på ovennevnte sak vil jeg gi en kortfattet redegjørelse for mitt syn på "Jøssingismen".

Jøssingismen betegner de åndsretninger som tar sikte på å nedbryte eller øve motstand mot Nasjonal Samlings ideologi, eller mot dem som arb. for å gjennomføre den nye retting i vårt samfund.

Jøssingismen er et samlebegrep for en rekke former asocialitet. Disse for skjellige ~~socialistiske~~ typer har dog en rekke felles karakteristiske utslag og det kan i en rekke tilfeller være vanskelig å skille de forskjellige typer fra hverandre. En har 3 hovedtyper av Jøssingismus :

1 Den forbryteriske type. - 2 Den uvitende type. - 3 Den psykopatiske type

1 Den forbryteriske type. Denne type omfatter individer som er normalt eller tilnærmelsesvis normalt utrustet. Individene har ett utpreget materialistisk - kynisk livssyn og har i de fleste tilfeller sine materielle goder avhengig av faktorer som strider mot samfunnets interesser. Disse individer er gjenstand for straff.

2 Den uvitende type. Normale eller tilnærmelsesvis normale individer som overhode ikke har fått høve til å lære de prinsipper som er nødvendig for at samfunnet skal kunne eksistere. Disse individer er i de fl. tilfeller gjenstand for en falsk beløring av forbryteriske elementer. Resultatet blir at de får en asocial innstilling, som kan lede til en forbryterisk handling. Disse individer er gjenstand for beløring men denne beløring må unnertiden skje tvangsmessig. Det kan også være tilfeller der disse mennesker av samfundsmessig hensyn må sikres inntil de har fått de nødvendige kunnskaper

3. Den psykopatiske type : Jøssingismus psykopatica.

Med sinnsykdom forståes de sinnslidelser der angriper den sentrale personlighetsfunksjon og medfører tap av selvkontroll. En sinnsykdom (psykose) kan være varig eller forbigående - En sinnsyk person kan være tilsynelatende normal på de fl. av sjælelivets områder. På større ell. mindre områder har han imidlertid vrangforestillinger som ikke er gjenstand for beløring. Evnen til å tenke etter logikkens lover er på dette område elimert.

Jøssingismus psykopatica frembyr i sin prinsipielle symptomatologi og årsaksforhold intet forskjellig fra tidl. kjendte psykoser. Årsaken til Jøssingismus psykopatica er i alm. het et psykisk sjokk. ^{Hos} Individene som har levdi relativ gode sociale kår og individer som som er disponert (som har et svakt sjæleliv) vil en sådan påkjønning lett føre til psykopatiske avvergelses reaksjoner i form av hukommelsestap - dagdrømmer - bortledning på sidespor o.s.v. En almindelig forteelse er den såkalte skinnløsning av problemerne med bortvendelse fra virkeligheten. Her brytes det spesielt mot verdiens rangorden og tilstanden kan gå så langt at patienten lever i en ny hallusinatorisk verden og finnertilfredsstilles på denne måte. Den psykopatiske jøssingismus kan ha et varierende symptom-billede avhengig av patientens spesielle disposisjoner. Det finnes videre ondartet og godartete former - sterkere og svakere grader o.s.v. Hvis de psykopatiske vrangdommer og de utslag de fører med sig er så svære at de truer samfunnets normale funksjoner må individet fratras sin selvbestemmel- sesrett og stilles unner værgerådet, og eventuelt etter en forutgående sinnsykeerklæring. Individene med jøssingismus psykopatica er gjenstand for behandling. De kan altså ikke uten videre stilles for domstol uten en for-

utgående psykopatisk observasjon. Teoretisk ville det være hensiktsmessigste å legge patienten inn på en psykiatrisk avdeling med specialutdannet personale. Da vi imidlertid neppe har noen avd. der lægen har den fornødne forståelse av denne psykopati, kan en fortiden ikke alltid anvenne denne metode. Patienterne må sikres og anvises et egnet oppholdssted. Det er meget viktig for behandlingen at patienten holdes helt borte fra uheldige påvirkninger. Hvor lenge sikringen skal vare er da avhengig av sykdommens gang. Sikringen skjer delvis av sociale grunner og en må derfor benytte de midler som står til disposisjon for at sikringen skal bli betryggende.

Det foreliggende tilfelle fra Ingrid Bjerkås viser en rekke vrangforestillinger. Hun vet at hitler ikke vil vinne krigen, uten at hun har noe logisk grunnlag. Hun ser som sin oppgave at få oppløst NS. Hun har dog ikke det ringeste kjennskap til NS's program. Hun kommer med trusler mot NS og mot tyskerne men har ikke "bestemt sig" for hvilke midler hun vil anvende. Hun har forsøkt å avbryte RS's tale foran slottet. Det er en handling som intet menneske (uansett politisk oppfattning) ville foreta i en normal tilstand. De foreliggende dokumenter tyder på at hun lider av psykopatisk jøssingismus (den kan metodisk betegnes "Jøssingismus anglemanicus paranoidformis" d.v.s. psykopatisk engelsksyke - Jøssingisme med forfølgelsesvrangdommer)

Jeg vil foreslå at hun stilles unner vergemål eventuelt som politiutel. at hun sikres og stilles unner psykiatrisk observasjon.

Heil i og søl

Hans Eng (sign)

Fra dr. med. Hans Eng,
Kirkeveien 90 II, Oppgang A.